

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТА ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Шакура Ю. О.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри мов та методики їх викладання

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

вул. Гетьмана Полуботка, 53, Чернігів, Україна

orcid.org/0000-0003-1628-2260

shakura.ped@gmail.com

Ключові слова: *мовна культура, принципи мовної культури, психолого-педагогічні умови формування мовної культури, мовна особистість, позитивна мотивація до вивчення рідної мови, інноваційні методи навчання мови.*

У статті розкривається сутність поняття «мовна культура студента» як підсистема педагогічної культури сучасного вчителя, як важлива складова частина його професійної компетентності. Автор доводить думку про те, що мовна культура майбутніх учителів великою мірою залежить від рівня сформованості у них мотивації до вивчення рідної мови, усвідомлення ними потреби у професійному мовленнєвому розвитку та самовдосконаленні, актуального рівня сформованості культури їхнього мовлення. Основна увага автора зосереджена на обґрунтуванні психолого-педагогічних умов формування мовної культури майбутнього фахівця через створення позитивної мотивації до вивчення рідної мови у навчальному закладі, усвідомленої потреби у професійному мовленнєвому розвитку та самовдосконаленні; збагаченні системи професійно-значущих знань, умінь і навичок у процесі фахової підготовки, зокрема оволодінні культурою професійного мовлення на основі фахової лексики, української фразеології, професійно-орієнтованих текстів та опрацювання професійно-комунікативних ситуацій та впровадження системи форм, методів і прийомів організації освітнього процесу, що забезпечують високу інтенсивність і якість спілкування студентів. Також у роботі наголошується на необхідності впровадження системи форм, методів і прийомів організації освітнього процесу, що забезпечують високу інтенсивність і якість спілкування студентів через залученням студентів до індивідуальної чи колективної роботи під час інноваційних занять.

Авторка також зосереджує увагу на аналізі основних шляхів реалізації психолого-педагогічних умов через організацію освітнього процесу в педагогічному коледжі та виділенні найефективніших з них.

Ключовою позицією змісту дослідження є висновок про те, що від творчості, професійної майстерності, високої ерудиції залежать успіхи у вирішенні завдань становлення майбутніх фахівців, які володіють культурою професійного мовлення.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF STUDENT LANGUAGE CULTURE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE SPECIALIST

Shakura Yu. A.

*Candidate of Philological Sciences,
Lecturer at the Department of Languages and Methods of Teaching
T. H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium"
Hetman Polubotko str., 53, Chernihiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1628-2260
shakura.ped@gmail.com*

Key words: *language culture, principles of language culture, psychological and pedagogical conditions of language culture formation, language personality, positive motivation to study native language, innovative methods of language teaching.*

The article reveals the essence of the concept of "student's language culture as a subsystem of pedagogical culture of a modern teacher, as an important component of his professional competence. The author argues that the language culture of future teachers largely depends on the level of motivation to learn their native language, their awareness of the need for professional speech development and self-improvement, the current level of culture of their speech. The main attention of the author is focused on substantiation of psychological and pedagogical conditions of formation of language culture of the future specialist through creation of positive motivation to studying of native language in college, conscious need for professional speech development and self-improvement; enrichment of the system of professionally significant knowledge, skills and abilities in the process of professional training, in particular mastering the culture of professional speech on the basis of professional vocabulary, Ukrainian phraseology, professionally-oriented texts and elaboration of professional-communicative situations and introduction of a system of forms, methods and techniques of organization of the educational process, providing high intensity and quality of students' communication. The article also points to the need to introduce a system of forms, methods and techniques for organizing the educational process, providing high intensity and quality of student communication through the involvement of students in individual or collective work during innovative classes.

The author also focuses on the analysis of the main ways of realization of psychological and pedagogical conditions through the organization of the educational process in the pedagogical college and the selection of the most effective of them.

The key position of the research content is the conclusion that success in solving the tasks of formation of future specialists who have the culture of professional speech depends on creativity, professional skill, high erudition.

В умовах інтеграції України у світовий та європейський освітній простір підвищуються вимоги до культури професійного мовлення особистості, що зумовлює актуалізацію проблеми формування мовленнєвої культури майбутнього педагога, оскільки саме в ній найпомітніше виявляються стан загальної культури вчителя, його моральні цінності й етичні орієнтації. Культура професійного мовлення педагога забезпечує психологічний комфорт спілкування, викликає відповідну повагу і ввічливість у співрозмовників.

Мистецтво спілкування завжди вважалося органічною складовою частиною професіоналізму людини. Власне тому сьогодні існує необхідність подолання недоліків мовної культури та потреба формування мовної компетенції майбутнього педагога, який повинен стати носієм вихованості, освіченості та інтелігентності.

Мовна культура є однією з підсистем педагогічної культури сучасного вчителя. Для грамотного спеціаліста важливою є мовна компетенція – засвоєння мовних норм, що склалися історично в фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії,

семантиці, стилістиці та їх застосування у професійній діяльності, а також здібності, знання, навички мовної поведінки для успішного здійснення мовленнєвої діяльності в умовах професійного спілкування [2].

Метою статті є обґрунтування психолого-педагогічних умов формування мовної культури студента – майбутнього фахівця.

Культура мовлення – це передусім грамотність побудови висловлювань, простота і зрозумілість викладу думки, виразність, яка досягається вмінням дібрати потрібні слова і синтаксичні конструкції та активним використанням основних компонентів виразності усного мовлення – тону, динаміки звучання голосу, темпу, пауз, наголосів, інтонації, дикції, правильна вимова слів, правильне використання спеціальної термінології, лаконічність. Культура мови вчителя – це багатство його словника, досконале володіння способами поєднання слів у речення, вміння розрізняти нейтральні й стилістично марковані мовні одиниці, навички використання професійної термінології тощо.

Проблемі формування навичок професійного мовлення студентів, які повинні стати висококваліфікованими фахівцями, присвячено низку публікацій вітчизняних авторів, зокрема праці С. Клименко, Л. Масенко, О. Сербенської, Л. Ставицької, Н. Бабич, В. Дубічинського, Е. Огар, Г. Онуфрієнко, Л. Козловської та ін. Аналіз досліджень учених, власний досвід дають підстави стверджувати, що формування навичок володіння культурою мови гарантує спеціалістові будь-якого фаху відчутний успіх у професійно-діловій сфері.

Науковці зазначають, що ключовими чинниками, які визначають формування мовної культури майбутнього фахівця, є фонетико-інноваційна виразність, багатство словникового запасу, вміння використовувати різні способи поєднання слів у реченнях. Для кращого розуміння поняття «мовна культура» вченими виділено такі основні принципи: правильність – дотримання мовних норм, які діють у мовній системі; послідовність – логічність та лаконічність думок; коректність та доцільність вживання термінів, фраз, що залежить від повноти оцінки ситуації, інтересів, стану та настрою співрозмовника; чистота мови, яка проявляється у відсутності у мовленні суржику та жаргонізму; точність, що вказує на наявність вміння чітко висловлювати ідею, власну позицію; доречність – вчасно висловлена думка; економність, яка передбачає уникнення повторень в лексиці та відхилень від теми; зв'язок з практичною діяльністю, що є показником наявності набутих умінь та навичок самостійно виправляти мовну ситуацію і власні помилки; зорієнтованість на позитивні соціальні дії – спрямованість мовної

культури на формування позитивного іміджу; безперервність – постійне розширення інформаційного, практичного обсягу знань мови, виховання потреби підвищувати мовний рівень протягом усього життя; – людиноцентризм – підвищення мовної культури як необхідний засіб покращання спілкування, спрямований на особистість [9, с. 240]. Основними показниками рівня сформованості мовної культури та її компонентів визначено: залежність сформованості мовної свідомості від ставлення особистості до мови, розуміння нею значення мови в суспільному житті, усвідомлення необхідності підвищення рівня володіння мовою для власного професійного становлення; розвиненість мовленнєвих здібностей, що визначається ступенем засвоєння мовних норм; наявність комунікативних мовленнєвих умінь.

На основі врахування зазначених вище показників рівня сформованості мови можемо визначити сутність мовної культури особистості, під якою слід розуміти особистісну якість, що залежить від мовної свідомості, визначається мовленнєвими здібностями, проявляється через комунікативні мовленнєві вміння.

Формування мовної культури студента відбувається під впливом цілого ряду психолого-педагогічних умов, врахування яких має забезпечити ефективність організації освітнього процесу.

Під психолого-педагогічними умовами розуміємо як обстановку, в якій організовується та проводиться робота у напрямі формування культури професійного мовлення студентів – майбутніх учителів, так і фактори, які на неї впливають. А тому до цієї категорії можна зарахувати все, що здійснюється під керівництвом викладачів і впливає на оволодіння студентами культурою професійного мовлення [4]. Л. Вознюк характеризує педагогічні умови як найбільш сприятливі та оптимальні чинники, за допомогою яких досягається і реалізовується поставлена мета при взаємодії певних принципів та засобів [1, с. 14].

Педагогічні умови розвитку культури професійного мовлення різногалузевих фахівців були об'єктом дисертаційних досліджень вітчизняних педагогів-мовників. Так, Г. Пономарьова розглядає систему педагогічних умов як інтеграцію засобів виховного і освітнього впливу на почуття, розум, поведінку студентів, яка включає елементи змісту навчальних дисциплін, позанавчальні заняття, педагогічну практику, виховуючи відносини між учасниками освітнього процесу та введення елементів ігрової діяльності у процес навчання [11, с. 78]. З. Курлянд обґрунтовує психолого-педагогічні умови як зовнішні і внутрішні обставини, які впливають на методи і форми організації навчально-виховного процесу у ВНЗ [6, с. 171].

Разом із тим дослідники у своїх роботах визначають основні психолого-педагогічні умови формування культури мовлення майбутніх фахівців. Дослідниця Т. Рукас виділила такі педагогічні умови формування культури ділового мовлення: добір навчального матеріалу з огляду на частоту його вживання в професійному мовленні; засвоєння студентами якомога ширшого набору стандартизованих структур ділового мовлення; оволодіння мовними нормами на матеріалі текстів офіційно-ділового стилю та в ситуаціях, наближених до професійно-ділових [12, с. 16]. Науковець В. Лісовий визначаючи педагогічні умови як «певні принципи та ідеї, на яких повинна базуватися взаємодія учасників педагогічного процесу (студентів і викладачів), і за якими студент повинен знайти своє місце у цьому процесі та визначити до нього емоційне і ціннісне ставлення», обґрунтовує важливість врахування наступних педагогічних умов формування культури мови майбутніх працівників: усвідомлення студентами значущості професійного мовлення в їхній майбутній фаховій діяльності; кваліфікований відбір фахової лексики й мовного матеріалу з урахуванням частоти його використання; використання методів, які стимулюють комунікативну активність майбутніх працівників у навчальному процесі [7, с. 60].

Враховуючи специфіку культури професійного мовлення майбутнього вчителя, вимоги освітньо-професійної програми до його підготовки, підходи до мовної освіти та її принципи, психологічні основи організації освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти, нами виділено такі психолого-педагогічні умови, які дозволяють здійснити формування мовної культури майбутнього учителя:

- формування позитивної мотивації до вивчення рідної мови в педагогічному навчальному закладі, усвідомленої потреби у професійному мовленнєвому розвитку та самовдосконаленні;
- збагачення системи професійно-значущих знань, умінь і навичок у процесі фахової підготовки, зокрема оволодіння культурою професійного мовлення на основі фахової лексики, української фразеології, професійно-орієнтованих текстів та опрацювання професійно-комунікативних ситуацій;
- впровадження системи форм, методів і прийомів організації освітнього процесу, що забезпечують високу інтенсивність і якість спілкування студентів.

Зупинимось детальніше на реалізації виділених нами психолого-педагогічних умов формування мовної культури студента.

Формування позитивної мотивації до вивчення рідної мови у педагогічному навчальному закладі,

усвідомленої потреби у професійному мовленнєвому розвитку та самовдосконаленні – це одна із головних психолого-педагогічних умов формування мовної культури студента.

Мотивація – це процес, у результаті якого певна діяльність набуває для індивіда особистого сенсу. Вона є внутрішня та зовнішня. Внутрішня мотивація створюється суб'єктом під впливом мотиваторів, якими виступають інтереси, схильності, рівень домагань, моральні норми. Зовнішня мотивація включає в себе інтерес, практичну цінність, стимул, перспективу. Для формування позитивної мотивації навчальної діяльності студентів психологи виділяють шість основних напрямків: оптимальні умови; правильне подання; зважене обмірковування; тісна співпраця; експеримент; успіх.

Мотив – складне психічне утворення, яке повинне формувати сам суб'єкт (у нашому випадку студент), а отже, викладач не може формувати мотиви, основна його роль – вплинути на формування мотиваторів, які використовуватимуться суб'єктом для самоформування мотивів. Звідси виходить, що студент на занятті повинен бути налаштований на ефективний процес пізнання, мати в ньому особисту зацікавленість. Без виникнення цих мотивів навчання, без мотивації, пізнання не принесе позитивний результат. Усе це означає, що увага педагогів має бути спрямована не лише на здійснення студентом педагогічного коледжу навчальної діяльності, але і на те, як і що відбувається у розвитку його особистості у процесі навчально-пізнавальної діяльності. Навчальна мотивація є однією з основних умов реалізації освітнього процесу, системою природних, соціальних та особистісних чинників, що спонукають студента включитися у процес навчання, впливають на характер і забезпечують ефективність цього процесу. Формування повноцінної навчальної мотивації запобігає відчуженню особистості від процесу та результатів навчання, коли вони сприймаються як щось зовнішнє, примусове, а також сприяє повноцінному розвитку особистості студента педагогічного коледжу як на початковому етапі навчання, так і впродовж всього навчання у ЗВО та подальшого професійного становлення, оскільки спрямовує особистість на саморозвиток та самовдосконалення.

Аналізуючи проблему мотивації вивчення студентами української мови, дослідники беруть за основу те, що в навчанні взаємодіють такі складові частини:

- студент, його вміння опановувати мовні знання, уміння і навички, а також, що мотивує його до діяльності;
- викладач, його майстерність навчати, керуючись методичними принципами, використовуючи методи, прийоми, засоби і форми навчання;

– сам предмет «мова», тобто, мовні й мовленнєві одиниці, що повинні закарбуватися у пам'яті студента [14].

Організуючи процес навчання студентів з метою формування їх мовної культури, слід пам'ятати, що головним завданням кожного викладача-мовника є перетворити студентів із об'єктів на суб'єктів навчальної діяльності, адже саме так можна забезпечити доцільність, організованість та правильність їх подальшої навчально-пізнавальної діяльності. За такої умови викладач має можливість впливати на ті мотиви, які лежать в основі навчально-пізнавальної діяльності студентів і за допомогою яких можна забезпечити ефективність сприйняття і усвідомлення мети своєї діяльності, побачити її результативність та відшукати оптимальні ресурси, які допоможуть у майбутньому сформувати адекватні професійні навички. У результаті такого підходу студенти будуть озброєні методичним інструментом для подальшого удосконалення мовленнєвих вмінь і навичок, оскільки це і спонукає їх до оволодіння знаннями і способами діяльності, допоможе проявити активне ставлення до набутих знань і до самого процесу пізнання. Цю думку виразив афористично О. Леонт'єв: «...для того, щоб знання виховували, треба виховувати позитивне ставлення до самих знань».

У роботі зі студентами використовуємо найефективніші методи і прийоми мотивації, а саме:

– мотивація навчальної діяльності шляхом створення ситуації успіху;

– мотивація навчальної діяльності шляхом створення проблемної ситуації (способи створення проблемних ситуацій можуть бути різними: зіткнення студентів із суперечностями між новими фактами та явищами й наявними знаннями; зіткнення студентів із необхідністю вибору потрібної інформації – ситуація з надлишком інформації; використання суперечностей між наявними знаннями та практичними завданнями, що виникають під час виконання цих завдань; спонукання до порівняння, зіставлення та протиставлення фактів, явищ правил і дій та їх узагальнення; зіткнення студентів із суперечностями між існуючими теоретичними рішеннями та новими вимогами, які висуває практика і т. п.);

– мотивація навчальної діяльності шляхом методу «Альтернатива». Суть такого методу полягає в тому, що студентам пропонується робоча картка, на якій записана певна проблема і ряд альтернативних пропозицій щодо її вирішення. Кожен самостійно має обрати лише одну із запропонованих альтернатив і пояснити свій вибір. Студентів можна об'єднати в групи з однаковими або протилежними поглядами. Після заслуговування відповідей, викладач організовує фронтальну

бесіду і підводить до викладу основних питань заняття;

– мотивація навчальної діяльності шляхом методу «Асоціації на дощці». Цей метод передбачає залучення вже наявного у студентів досвіду. Викладач озвучує певну проблему, яка є елементом теми заняття, і пропонує студентам пов'язати її з власними спогадами, роздумами, передбаченнями, в ході чого їм пропонується встановлювати асоціативні ланцюжки. Для посилення емоційності можна використовувати фотографії, пісні, афоризми, вірші.

– мотивація навчальної діяльності шляхом створення мультимедійних презентацій на самостійно вибрану тему (або запропоновану викладачем) та виготовлення саморобних наочних матеріалів;

– мотивація навчальної діяльності шляхом використання творчих завдань. На заняттях мови студентам можна запропонувати роботу з кросвордами. Варіанти можуть бути різні: скласти кросворд, розгадати кросворд, сформулювати запитання до слів, що даються у заповненому кросворді, заповнити кросворд, у якому виділені певні квадратики і т.п.

Важливою педагогічною умовою формування мовної культури особистості майбутнього фахівця є впровадження системи форм, методів і прийомів організації освітнього процесу, що забезпечують високу інтенсивність і якість спілкування студентів. Ефективність реалізації цієї педагогічної умови забезпечується залученням студентів до індивідуальної чи колективної роботи під час інноваційних занять. Умовою успіху розвитку мислення на заняттях літератури є висока пізнавальна активність студентів. Ефективне засвоєння знань проходить завдяки організації заняття, під час проведення якого навчальний матеріал стає предметом активних розумових і практичних, дослідницьких дій кожного здобувача освіти. А це досягається шляхом використання інноваційних технологій навчання, сутність яких вбачаємо у тому, що навчання відбувається шляхом взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Викладач виступає лише в ролі організатора процесу навчання, координатора роботи груп.

Використання інноваційних технологій на уроках української літератури може відбуватися різними способами, які залежить від потреб заняття, рівня володіння різними програмами. Такі технології найбільше сприяють формуванню у студентів практичних умінь і навичок, виробленню їх власних цінностей, створюють атмосферу співробітництва, творчої взаємодії в навчанні, сприяють розвитку соціальної та громадської компетентності.

Реалізація інноваційних методик передбачає комплексне використання сучасних технічних

засобів навчання, аудіо та відеоматеріалів, комп'ютерної техніки. Приміром, традиційне вивчення творчості Т. Шевченка можна зробити цікавим та урізноманітнити за допомогою організації пошуково-дослідницької діяльності групи студентів. Так, до прикладу можна запропонувати студентам створити онлайн-видання за допомогою програми Adobe InDesign або Microsoft Publisher. Створення видання передбачає реалізацію таких етапів: визначення теми (наприклад, «Т. Шевченко – художник», «Музика в творчості Кобзаря», «Педагогічні погляди Т. Шевченка», «Таємниці жіночих портретів Т. Шевченка», «Шевченко і Прилуччина» тощо); визначення

мети роботи (дослідити постать Т. Шевченка в різних іпостасях); підбір джерел збору інформації; розподіл обов'язків та завдань (одна група студентів працює над змістовим наповненням видання, інша – відповідає за технічне оформлення – коректуру, верстку та макетування); реалізація завдань; обговорення результатів, висловлення пропозицій та побажань. Результатом такої роботи може бути випуск онлайн-газети. До прикладу, як це зробили студенти КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка». До 200-річчя від дня народження великого Кобзаря створили спецвипуск студентської газети.

Цікавим для студентів буде заняття у вигляді науково-практичної міні-конференції. Основними завданнями такої роботи є залучення студентів до наукових досліджень, організація участі студентів у наукових конференціях, навчання методиці й засобам самостійного

вирішення наукових і технічних задач, стилю й навичкам праці в наукових колективах, ознайомлення з методами організації їх роботи. Підготовка до такого виду роботи передбачає реалізацію таких етапів: постановка теми та мети роботи, визначення завдань, обрання теми

та робота над написанням наукової статті. Студенти можуть самостійно обрати тему доповіді та підготувати її одноосібно або у співавторстві. Така робота передбачає активну пошукову діяльність групи студентів, аналіз відібраного матеріалу та синтез необхідної інформації, підготовку до публічного виступу. Ще однією інноваційною технологією у процесі вивчення творчості Т. Шевченка може стати оформлення збірника наукових праць.

Таким чином, серед основних та найефективніших психолого-педагогічних умов формування мовної культури студента можна виділити формування позитивної мотивації до вивчення рідної мови, усвідомленої потреби у професійному мовленнєвому розвитку та самовдосконаленні;

збагачення системи професійно-важливих знань, умінь і навичок у процесі фахової підготовки, зокрема оволодіння культурою професійного мовлення на основі фахової лексики, професійно-орієнтованих текстів та опрацювання професійно-комунікативних ситуацій; впровадження системи форм, методів і прийомів організації освітнього процесу, що забезпечують високу інтенсивність і якість спілкування студентів.

Ефективне формування мовної культури студента – складний і багатоаспектний процес, який потребує систематичної роботи викладача. Від його творчості, професійної майстерності, високої ерудиції залежать успіхи у вирішенні завдань становлення майбутніх фахівців, які володіють культурою професійного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вознюк Л.М. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів музики до виховання підлітків засобами дзвонарства. *Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2012. Вип. 5. Ч. 2. С. 14–19.
2. Климова К.Я. Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів : монографія. Житомир : ПП «Рута», 2010. 560 с.
3. Клименко С.І. Формування мовної особистості майбутнього вчителя у вищих педагогічних навчальних закладах. *Освіта, мова та культура у процесі глобальних трансформацій*. Київ, 2016. С. 86–88.
4. Куварова О.К. Роль культури мовлення у формуванні мовної особистості. *Культура професійного мовлення*. Дніпропетровськ, 2006. С. 142–145.
5. Мацько Л. Аспекти мовної особистості у проекції педагогічного дискурсу. *Дивослово*. 2006. № 7. С. 2–5.
6. Мельник Т.В. Соціологічний аспект удосконалення мовної особистості майбутнього педагога. *Педагогічний альманах*. 2010. Вип. № 5. С. 145–151.
7. Пономарьова Г.Ф. Педагогічні умови формування екологічної культури студентів педагогічного коледжу : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка, історія педагогіки та освіти». Харків, 1997. 175 с.
8. Черкаська О. Формування мовної і комунікативної компетенції мовної особистості у вищій школі. *Вища школа*. 2010. № 12. С. 63–72.
9. Хомула А.М., Фесенко В.В. Позитивна мотивація як засіб формування інтеграційної комунікації. URL : <https://sworld.com.ua/simpoz2/45.pdf>.

REFERENCES

1. Vozniuk L. M. (2012) Pedagogical conditions of preparation of future teachers of music for education of teenagers by means of bell-ringing. Proceedings of the *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia : zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychny* (Ukraine, Uman, 2012). Uman. Vol. 5. P. 2. Pp. 14–19.
2. Klymova K. Ya. *Teoriya i praktyka formuvannya movnokomunikatyvnoyi profesijnoyi kompetenciji studentiv nefilologichnykh specialnostej pedagogichnykh universytetiv* : monoghrafija. Zhytomyr : PP «Ruta».
3. Klymenko S. I. Formuvannya movnoyi osobystosti majbutnjogho vchytelja u vyshhykh pedagogichnykh navchalnykh zakladakh [Formation of the language personality of the future teacher in higher pedagogical educational institutions]. Proceedings of the *Osvita, mova ta kuljtura u procesi ghlobalnykh transformacij* (Ukraine, Kyiv, 2016). Kyiv. Pp. 86–88.
4. Kuvarova O.K. Rolj kuljтуры movlennja u formuvanni movnoyi osobystosti [The role of speech culture in the formation of linguistic personality]. Proceedings of the *Kuljtura profesijnogho movlennja* (Ukraine, Dnipropetrovsjk, 2006). Dnipropetrovsk : Porogu, pp. 142–145.
5. Macjko L.(2006) Aspekty movnoyi osobystosti u proekciji pedagogichnogho dyskursu [Aspects of language personality in the projection of pedagogical discourse]. *Dyvoslovo*. No. 7. Pp. 2–5.

6. Meljnyk T.V. (2010) Sociologhichnyj aspekt udoskonalennja movnoji osobystosti majbutnjogho pedaghogha [Sociological aspect of improving the language personality of the future teacher]. *Pedaghoghichnyj aljmanakh*. Vol. 5. Pp. 145–151.
7. Ponomarjova Gh.F. (1997) *Pedaghoghichni umovy formuvannja ekologhichnoji kultury studentiv pedaghoghichnogho* [General pedagogy, history of pedagogy and education] (PhD Thesis) Kharkiv.
8. Cherkasjka O. (2010) Formuvannja movnoji i komunikatyvnoji kompetenciji movnoji osobystosti u vyshhij shkoli [Formation of language and communicative competence of language personality in higher school]. *Vyshha shkola*. No. 12. Pp. 63–72.
9. Khomula A.M., Fesenko V.V.pozytyvna motyvacija jak zasib formuvannja inoehracijnoji komunikaciji [Positive motivation as a means of forming inoigration communication]. URL: <https://sworld.com.ua/simpoz2/45.pdf>